

SÀIGÒN 50 NĂM TRƯỚC**Suýt thành Huê-Kỳ**Hồi-ký BÌNH-NGUYỄN LỘC

Năm 1927, các giáo-sinh trường Sư-Phạm Sài-gòn bãi-khóa để phản-đối việc Pháp định bán riêng Thương-Cảng Sài-gòn cho Huê-Kỳ, vì cán cân thương-mại của Nam-Kỳ, tuy thăng-bằng, nhưng số nghiệp-vụ thấp quá, không bù vào tổn-phí được.

Vả nước Pháp đang cần tiền để làm cái gì đó cũng chẳng biết vì chuyện xảy ra đã lâu lắm rồi mà tôi thì còn thơ-dại.

Nhớ đâu rằng dư-luận của người Annam thuở ấy chia ra làm ba phe:

- 1) Phe thứ nhứt không biết nước Nam-Kỳ của ai bán cái gì cho ai, họ bất-cần, miễn đừng bán nhà họ thì thôi.
- 2) Phe thứ nhì cho rằng thế có lợi cho ta vì ta sẽ lợi-dụng mâu-thuẫn đế-Quốc để tiến lên.
- 3) Phe thứ ba phản-đối vì nguyên-tắc. Dân-tộc ta trót bại trận, bắt buộc phải chấp-nhận tình-trạng bị trị nhưng không khứng làm món đồ vật để kẻ thống-trị rao lên bán.

Ấy, ngày nay tôi mới nói ra có mạch-lạc được như thế chớ thuở đó thì tôi chỉ hiểu đại-khái thôi, mà cũng đã là một thứ „thần-đồng“ rồi (xin nói phét một kỳ để „le“ với cô thơ-ký báo Thời-Thế) vì trẻ con thì trong 10 ngàn đứa chưa chắc có trên 3 đứa theo dõi chánh-trị.

Các giáo-sinh trường Sư-Phạm thuộc phe thứ ba ấy.

Nhưng rồi thương-cảng Sài-gòn không bị bán, không hiểu vì lẽ gì, có lẽ vì tây đã đớp được tiền của ai rồi, chớ chắc là không phải sợ các giáo-sinh Sư-Phạm đâu, họ là một thiểu-số quá nhỏ-nhất, họ bãi-khóa rồi về quê mà nằm chớ cũng chẳng xuống đường xuống điếc gì

- Hú vía! Phe thứ ba thò ra, và mỉm cười nói như vậy.
- Uổng quá! Phe thứ nhì than.

Chỉ có phe thứ nhứt là bình chơn như vậy, ăn no ngủ kỹ, bởi nhà còn y nguyên.

Không biết trong phe thứ nhì có các cô chủ Sò-Nách-Ba, các cô chiêu-đãi-viên và các bác tài tắc-xi hay là không.

Nếu thương-cảng bị bán, họ đã ô-kê Salem ghê lắm.

Quên nói rõ rằng các bà, các cô, các cậu này chưa đẻ, nhưng cái mồm sò-nách-ba chắc đã chảy trong huyết-quản của “tác-giả của đời” của họ rồi.

Nhưng người Huê-Kỳ thuở ấy cũng dốt thương-mại lắm. Mua làm gì cái thương-cảng không đủ chỗ cho tàu đậu này?

Nếu thương-cảng Sài Gòn bị bán thì ta đã thêm được một ông Tây Lo-Coóc nữa (Xin xem bài “Ông Tây Lo-Coóc” đăng cách đây 2 tháng).

Ông Tây chánh-hiệu, làm áp-phe quá sá. Trước đó có ông Du-Me, làm Toàn-Quyền, định mua tỉnh Vân-Nam của Trung-Hoa bị Ăng-Lê phá đám mãi cho đến ông ta phải mất chức, rồi sau lại thì toan bán Sài Gòn. Vậy mà người ta cứ bảo nước mẹ là mới văn-hiến!

Vậy Sờ-nách-ba bị khai sanh từ đến 40 năm, nên các cô chiêu-đãi-viên mới đủ thời giờ đẻ ra.

Nhưng giá thử ông Tây Lo-Coóc Huê-Kỳ mà sang đây năm 1927 thì các ông lấy đâu xe taxi để mà bao từ sáng đến chiều?

Đây nói về các giáo-sinh làm “reo” rồi về quê mà nằm, vài ông nổi danh ngay, nhờ viết hồi-ký về đời học-sinh và hoạt-động chánh-trị, cho đăng báo, và một ông trở thành ký-giả lừng danh ở đây một dạo (Vì thế mà nay tôi mới bắt chước viết hồi-ký, để họa may có nổi danh hay chẳng?)

Rồi thì nhà trường đuổi vài ông, còn bao nhiêu gọi đi học lại. Các ông thi đỗ, đi dạy, cưới vợ, bách-niên giai-lão, sanh con đẻ cháu đầy nhà và ngày nay, các ông đã lên cụ rồi, nghe nói thương-cảng phồn-thịnh quá sá, tàu đọi ngoài Vũng-Tàu 3 tháng mà vào không được, các cụ đắc-chí cười ha-hả mà rằng:

- Đó có thấy hay không? Nếu để cho Tây bán, thì có phải ngày nay, thấy Huê-kỳ làm ăn to, ta sẽ sốt ruột ghê lắm.
- Muốn biết sự-thế ra sao xin đọi xem bốn sau phân-giải.